

Posudek k diplomové práci Lenky Zahradníkové *Životní styl francouzské rodiny*

Diplomantka Lenka Zahradníková se zamýšlí nad souvislostí mezi tzv. „národní mentalitou“ a životním stylem rodiny, neboť zde vidí prostor k předávání postojů, coby výchozích pozic k určitému chování. V souvislosti s národní mentalitou se musí jednat o rodinu, která je v daném národě nejvíce zastoupená. Rozhodla se za takovou považovat jednu konkrétní francouzskou rodinu, kterou měla možnost posuzovat z několika zorných úhlů. Tato vícečetnost pohledů na kulturně odlišnou primární společenskou skupinu by mohla, ovšem pouze do určité míry, nahradit komplexní, stacionární, dlouhodobý antropologický výzkum. Stala by se tak v současnosti jednou z mála možností, jak takový výzkum – pro jednotlivce finančně neúnosný – alespoň částečně nahradit.

Metodologický přínos je ovšem spojen s řadou problémů, které autorka nějakým způsobem musela zvládnout, což se jí se střídavým úspěchem dařilo či nedařilo. Na tomto poli se pokusme diplomovou práci podrobněji analyzovat.

Francouzskou mentalitu lze jednoduše vyjádřit obrazem kohouta. Tento symbol zavedli Římané, neboť význam slova „gallus“ byl v latině dvojitý: kohout a obyvatel Galie. (Autorka podrobněji symbol nerozebírá, avšak zdá se, že barbaři z Galie měli na hlavách kohoutí péra, z čehož vzniklo označení kožené přilby, tzv. „galea“ na rozdíl od přilby kovové, kterou nosili římsí bojovníci). Jisté je, že se Francouzi sami k tomuto symbolu hlásí a mnohé vlastnosti připisované kohoutům si hrdě přisvojují. (Rádi vedou a organizují, jsou ve všem důležitém jedničky – v čem dobří nejsou, není důležité, jsou iniciátoři sdružování – např. evropské integrace, jsou rozporuplní, tj. zároveň tolerantní a nesnášenliví – jak ke komu –, atd.). Lze konstatovat, že toto zajímavé téma autorka jen našla a více se jím nezabývala, i když právě model francouzské rodiny je rovněž odpovědí na ideu skupiny vytvořené sice kohoutem, ale realizované hejnem slepic.

První část práce je věnovaná zkušenosti s francouzskou mentalitou, kterou se pokoušela autorce předat její babička. Prožila dětství a mládí (tedy klíčové období pro enkulturaci) ve Francii, kterou musela opustit a přes slib daný přítelkyním, již vícekrát nespátřila. Zde prožitý kulturní šok, kterým autorčina babička bezpochyby dvakrát prošla, prohloubil vnímání odlišností mezi českou a francouzskou mentalitou, kterou mohla snáze převést na symbolickou rovinu a tedy standardně předat dál na svoji vnučku. Například prožitek pozitivního přijetí v cizině (mimochodem extrémně vzácný) je velmi zdařile předán výkladem jména, kterým babičku v holčičích letech ve Francii obdařili. Květa, jak se česky jmenovala, přeložili jako Violette (fialka), což je jméno spojené s dobrým charakterem a bezesporu svědčí o tom, že babičku měli Francouzi rádi pro její vlastnosti. Ve škole byla nejlepší žákyní a to dali najevo při fotografování, kde jí byla svěřena role jakési reprezentantky třídy držení tabulky s označením. Vnučka mohla jet do Francie s jistotou, že i ona bude vlídně přijata, což je bezesporu ideální terén pro výzkum emickou metodou.

Autorka v části nazvané „Rodina přátel“ shrnuje výsledky svého výzkumného pobytu formou životních osudů všech příslušnic a příslušníků, z nichž posléze upředla genealogii tří generací skoro samých žen. Muži tam buď brzy umřeli nebo odešli. Zbývají jen v nejmladší generaci, synů a vnuků babiččiny současnice Odile.

Autorka v části Model francouzské rodiny srovnává zkušenosti své i babičky s údaji z literatury (prokazuje dobrou orientaci v hlavních titulech sociologické i antropologické provenience) a předkládá několik zajímavých příspěvků k souvislostem mezi mentalitou a životním stylem. Především je to časoprostorová struktura společnosti na malém městě. Čas formují církevní svátky kombinované se státními (vlastně se střídají) ve veřejném prostoru a Francouzi je slaví s širší rodinou (než která žije pod jednou střechou) a téměř vymizela setkávání se sousedy. Pokud nechodí v neděli do kostela (ve zkoumané rodině navštěvují

bohoslužby jen nestarší členky a to pouze 2-3x do roka), se sousedy se pouze zdraví. Mladá generace slaví volno většinou ve sportovních skupinách, ale členové se jinak nestýkají. Širší rodina se schází ještě na církevních obřadech rodinného charakteru (křtíny, svatba, pohřeb), kde se slaví hodováním. Odtud zřejmě plyne významná vlastnost francouzské mentality – Francouzi jsou gurmáni. Zdá se, že i když ženy přestávají mít čas s chystáním náročných pokrmů (skoro všechny pracují – což je velký posun vzhledem k minulosti před 40 lety, kterou popisuje např. Simone de Beauvoir), tráví nedělní dopoledne nakupováním potravin a pohoštění příbuzných vždycky obsáhne alespoň víno a sýr – což jsou vedle kohouta symboly francouzské mentality, tentokrát plynoucí ze silného sdružovacího pudu. Ovšem ke sdružování jsou disponováni čím dál více pouze příbuzní. Dokonce styl bydlení lze interpretovat jako semknutý dovnitř. Obytný prostor je členěn na přední a zadní – přičemž vpředu zasedá k hostině širší rodina, vzadu je kuchyně, kde žije užší rodina, a ložnice, kde spí. Okna se zavírají okenicemi a kolem obydlí je určité plot – neproniknutelné prahy pro cizí.

V závěru shrnuje diplomantka výsledky analytických postupů do několika tezí. Francouzská mentalita vychází z životního stylu, který je dán setkáváním s příbuznými v pravidelných časových intervalech. V těchto setkáních vzájemně obdivují své vlastnosti, plynoucí z toho, že jsou Francouzi a tudíž dobře mluví a i jinak se správně chovají.

Jsou velmi formální ve vztazích k nepřibuzným, tj. jak se zdravít, o čem mluvit, jak se oblékat, jak jíst a co.

Francouzi nejsou konzistentní (nedělají to, co proklamují), ale nejsou si toho vědomi.

Mnohem více pracují než předvádějí. Jsou sebevědomí a neradi se podřizují autoritám, tj. příkazům a zákazům.

Závěrem autorka konstatuje, že může potvrdit babiččinu zkušenost s mentalitou Francouzů – jsou překvapivě takoví, jací se (i sami sebe) líčí v literatuře, avšak co je jiné, je životní styl. Ovšem v rodině, kterou osobně diplomantka poznala se tradice dodržují. Autorka soudí že je to díky převládajícímu ženskému elementu – snad důkaz, že styl vytvářejí a předávají ženy.

Závěrem bych chtěla upozornit na některé menší nedostatky, které ale neovlivňují zásadní přínos práce, na nějž jsem upozornila již v úvodu. Kombinace klasických historických přístupů (paměti osobní a historické) s účastným pozorováním jedné (náhodně zvolené) rodiny je akceptovatelná jako odkrytí možností vlastních prožitků předestřených představ. Dává však mnohem více možností v symbolizaci této zkušenosti, která by umožnila dalším (např. studentům francouzštiny) pochopit souvislosti mezi národní mentalitou a životním stylem. Jedná se o hlubší analýzu rozporů ve francouzské mentalitě, proč vlastně jsou nekonzistentní. Ráda bych Lenku Zahradníkovou vyzvala k dodatečnému pokusu: přibližte nám francouzskou mentalitu, jejíž součástí je rozpor mezi chováním a představám o něm.

Domnívám se, že diplomová práce Lenky Zahradníkové splňuje všechny podmínky, které se na ni kladou, a proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 26. prosince 2005

PhDr. Věra Halászová